

dantur, sunt vigentissima. Secundo, quia Concilium Arausicanum absolute damnat ponentes originem gratiæ a nostris meritis: et Tridentinum cum distributione dicit, nullis præcedentibus meritis. Et profecto valde confuse loquerentur, ita indistincte definiendo, si aliquod genus meriti admitti posset. Maxime, cum valde probabile sit, eos contra quos definiunt, non postuisse perfectum meritum. Tertio, quia idem argumentum sumitur ex Patribus, præsertim Augustino, Prospero, Fulgentio et Bernardo, supra citatis locis. Et ex D. Thoma, 1, 2, q. 112, art. 2 et 3, contra Gentes, cap. 159, et ex aliis scholasticis, quos capitibus sequentibus referemus.

48. Quarto, quia interrogo, an opus morale viribus naturæ elicium habeat hoc meritum gratiæ (qualecumque illud sit) natura sua, vel ordinatione divina. Primum, et est contra rationem et Paulo dissentaneum. Quomodo enim potest actus ordinis inferioris ex se mereri donum superioris ordinis? Aut quomodo non haberet inde multum, unde gloriari possit, quasi non acceperit? Si autem dicatur secundum, primo intelligi non potest, quod actus de se non meritorius fiat meritorius ex sola ordinatione divina, non mutata qualitate, vel dignitate morali operis, vel operantis. Quamvis enim ordinatio, vel promissio Dei possit conferre ad inducendum debitum justitiæ, vel fidelitatis, tamen ad dandum valorem necessarium ad meritum non potest esse satis, nisi actus etiam moraliter immutetur. Et deinde, talis ordinatio Dei sine fundamento asseritur, ut magis ex sequentibus capitulis patebit. Sit ergo constans et certum, non dari causam meritoriam prædestinationis ex parte effectuum ejus, saltem quoad primam gratiam, ex qua cætera pendunt. Rationes autem, quæ contra hanc veritatem supra insinuatæ sunt, vel fieri possunt, partim in discursu hujus capituli sunt solutæ, partim expediuntur in sequentibus.

49. *Tractatur locus Concilii Tridentini, sess. 6, cap. 8.* — Unum verò dubium hinc prætermitti non potest, quod nascitur ex Concilio Tridentino, sess. 6, cap. 8, ubi sententiam Apostoli dicentis, homines gratis justificari exponit in hunc modum: *Gratis autem justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur.* Interrogo enim quo sensu loquatur ibi Concilium de justificatione. Nam sicut generatio duobus modis a philosophis sumitur, vel præcise pro introductione formæ substantialis, vel collec-

tive, prout incipit a dispositionibus, totamque præcedentem alterationem includit; ita justificatio sumi potest, vel pro sola infusione gratiæ justificantis, quia revera per illam efficitur homo justus et non antea; estque hæc acceptio maxime usitata inter theologos, præsertim scholasticos; et in eodem sensu videtur accipi in descriptione justificationis, quam Concilium Tridentinum tradit, capite quinto. Tamen etiam sumi solet justificatio pro tota mutatione supernaturali, quæ præcedit ante infusionem gratiæ habitualis: quomodo videtur loqui de justificatione idem Concilium, cum progressum ejus describit, capite septimo, etc. Igitur in illo capite octavo, non videtur posse loqui de justificatione hoc posteriori modo: nam initium justificationis hoc modo sumptæ est fides, vel quæ præcedit vocatio ad fidem: at Concilium ibidem supponit, fidem antecedere justificationem, quia dicit, *nihil eorum, quæ justificationem antecedunt, sive fides, sive opera, illam mereri, ergo non loquitur de justificatione in illa amplitudine.* Si autem loquitur in priori sensu de justificatione formali, seu substantiali (ut sic dicam) quando dicit, fidem illam non mereri, necesse est, ut intelligat de merito de condigno, quia per fidem mereri possumus de congruo seu impetratorie justificationem, teste Augustino, Epistola 105 et 106, et de Prædestinatione Sanctorum, capituli tertio et quarto. Ergo ex doctrina et interpretatione Concilii, cum Paulus dicit, hominem gratis justificari, solum intelligit, id est non ex merito de condigno. Ergo non erit contra Paulum dicere, hominem justificari, vel prædestinari ex merito de congruo, fundato in operibus moralibus, quia non repugnabit gratiæ ut sic, nec illi particulæ, *gratis*.

50. Respondeo, probabile quidem esse propter argumentum factum, sumere ibi Concilium justificationem, pro tota mutatione peccatoris, ut includit etiam dispositiones remotas ad justitiam, atque ita excludere omne meritum, tam de condigno, quam de congruo: solumque loqui de merito fundato in operibus liberi arbitrii, absque gratia factis. De his enim loquitur Paulus, quando dicit hominem non justificari ex operibus et justificari gratis. Unde cum Concilium inter ea, quæ antecedunt justificationem, numerat fidem, non loquitur de fide infusa et supernaturali, quia hæc velut pars est ipsius justificationis, ut recte obiectum est. Unde illa particula *sive fides*, posita videtur a Concilio propter Semipelagianos qui dicebant, fidem esse a nobis et per illam iu-

petrare nos cætera et ita loquebantur de fide naturali et acquisita, Concilium autem contra illos ait, talem fidem sive possibilis sit, sive non (de hoc enim nihil affirmat) non mereri justificationem. Secundo vero dicitur verisimilius videri, loqui Concilium de justificatione propria et formali, quia illam definierat, cap. 4 et can. 5, 6 et 7, dispositionem ad justificationem distinguit a justificatione: quod non habet locum, nisi respectu justificationis formalis. Item can. 3 et 4, eodem modo sumit *justificationis gratiam*, cum definit, *non posse hominem sine gratia credere, etc., sicut oportet ut ei justificationis gratia conferatur*, et nihilominus libere se ad eandem justificationis gratiam disponere. Idem considerare licet in can. 7, 9, et denique in tota illa doctrina, ac definitionibus ejus. Durum ergo est solum illud, capite octavo, excipere, præsertim cum etiam sit satis violentum, fidem illam arctare ad humanam, seu acquisitam, cum in eodem capite et in reliquis, de vera fide semper Concilium loquatur.

51. *Sensus Concilii enodatur.* — Nihilominus vero ad objectionem factam dicendum est, sensum Concilii esse, per vocem *gratis* excludi omne meritum fundatum in solis naturæ viribus et non in gratia, nec distinxisse in hoc quidquam inter meritum de congruo, vel de condigno, sed eodem modo intellexisse, quo Paulus revera locutus est, et quo priora Concilia Milevitana et Arausicana tradiderant. Imo ipsummet docuerat in capite tertio, dicens exordium justificationis inchoari in nobis, *nullis præcedentibus meritis*. Atque ita And. Vega, toto libro octavo de Justificatione, quo caput illud commendatur, semper intelligit illud de formali justificatione: et licet interdum dicere videatur, Concilium solum excludere meritum simpliciter: quod est de condigno, tandem vero in fine capituli quinti decimi fatetur, excludere Concilium omnia et qualiacumque merita justificationis, fundata in solis naturalibus viribus liberi arbitrii. Cum ergo Concilium ait, ideo *justificationem dari gratis, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, illam merentur*: vel intelligit de his, quæ ita antecedunt, ut homo ex se et sine gratia possit illa habere. Quanquam enim nec opera pietatis, nec fidem, qualem oportet, possit ita habere, tamen quia Pelagiani et reliquæ eorum ponebant, vel opera, vel fidem, vel utrumque, etiam *prout oportet*, antecedere justificationem ex solis viribus liberi arbitrii: ideoque mereri illam, ideo Concilium negavit

omne meritum justificationis in tali fide et talibus operibus. Vel certe, si sub fide comprehendit etiam veram et sufficientem fidem, consideravit illam præcise, ut est opus liberi arbitrii, factum ab homine nondum justificato, ut sic enim nullam vim habet merendi, (etiam de congruo) formalem et perfectam justificationem, sed ad summum ex ea dignitate, quam habet a divina gratia auxiliante. Particula enim, *gratis*, excludit omne meritum, quod ex parte hominis considerari potest, non vero illud, quod nasci potest ex gratia Dei, saltem auxiliante, cum illud ipsum gratis omnino donetur.

52. Dices, ergo ex testimonio Pauli dicentis nos gratis justificari, adjuncta expositione Concilii, non est certum de fide peccatorem non mereri de condigno infusionem primam gratiæ justificantis per opera ex gratia facta, quibus se ad illam justitiam præparat. Probatur sequela. Tum quia Concilium non excludit meritum talium operum, alias omne meritum, etiam de congruo excluderet, quia (ut dixi) absolute excludit omne meritum justificationis, fundatum in illis operibus, de quibus loquitur. Tum etiam, quia illa particula, *gratis*, quam Concilium exponit, sicut excludit omne meritum, sive de condigno, sive de congruo non fundatum in gratia, ita non excludit meritum fundatum in gratia auxiliante: ergo sicut ex vi illorum verborum non excluditur meritum de congruo gratiæ justificationis, fundatum in gratia vocationis et cum opere ex illa facto, cum adjutorio gratiæ: ita non excluditur meritum de condigno ejusdem justificationis, fundatum in eodem opere. Consequens videtur magnum inconveniens, quæ labefactari videtur dogma certissimum. Et quia alias prima justificatio non esset major, seu prior gratia, quam gratiæ augmentum, vel glorificatio, scilicet in radice et non in se, ac formaliter.

53. Respondetur primo, sive illud dogma convincatur ex hoc testimonio Concilii, sive non, nihilominus in se certissimum esse, scilicet, peccatorem non mereri de condigno remissionem peccati mortalis, quia non potest de condigno pro illo satisfacere, ut in primo tomo, tertia parte, late probavi. Ac proinde, nec posse de condigno mereri infusionem sanctificantis gratiæ, cum illa sit formalis causa remissionis peccatorum. Ex indignitate enim personæ operantis et ex delicto pœnæ æternæ, quod in se habet, satis convincitur non posse peccatorem de condigno mereri divinam ami-

citiam, nec Deum ex justitia obligare ad beneficium aliquod, nedum sanctificantem gratiam, sibi conferendum. Quare necesse est, ut sanctificatio formalis gratis fiat, non solum remote et in radice, ut gloria interdum appellatur gratia, sed proxime, ac formaliter, saltem, ut vox, *gratis*, excludit retributionem propriam et justitiæ. Unde in Scriptura nunquam infusio primæ gratiæ vocatur merces, sicut vocatur gloria, quod est signum, aliter esse gratiam, quam sit gloria, ac proinde non solum in radice, sed in se, quia ad illam non præcedit meritum de condigno, sicut ad gloriam. Et hoc satis significavit idem Concilium Tridentinum, sequentibus capitibus ejusdem sessionis, docens posse hominem mereri gloriam et gratiæ augmentum, non vero gratiam ipsam sanctificantem, quoad ejus primam infusionem.

54. Addo vero ulterius, hoc etiam satis colligi ex particula, *gratis*, posita a Paulo in illa sententia, *justificati gratis*. Quia licet fortasse hoc primario dictum sit ad excludendum omne meritum totius justificationis ab exordio ejus usque ad consummationem, et consequenter ad excludendum omne meritum fundatum in operibus naturæ et non in gratia: hoc ipso optime infertur, nullum posse in homine esse meritum gratiæ, considerata conditione et dignitate hominis secundum se, ac proinde quamdiu intelligitur esse in statu peccati, nihil posse mereri de condigno apud Deum. Ac proinde quidquid gratiæ illi confertur, ut ab illo statu eripiat, gratis omnino, ac formaliter conferri et non solum in radice alicujus prioris gratiæ. Nam licet per opera facta ex auxilio gratiæ, vel per supernaturalem fidem, dicatur homo aliquid de congruo mereri, tamen illud meritum non est ex intrinseca conditione personæ, sed solum ex dignitate ipsius gratiæ ab extrinseca motione Spiritus sancti provenientis. Unde, hæc potest constitui differentia inter meritum de congruo fundatum in sola natura, vel fundatum in motione gratiæ, quod hoc posterius non tollit, quin subsequens donum gratis simpliciter detur ipsi homini: illud vero prius excludit, ne donum sit perfecte et omnibus modis gratuitum respectu hominis. Quia meritum quod esset a natura, ab ipso homine et labore, vel dignitate ejus proveniret, et ita postularet retributionem respectu ipsiusmet hominis, meritum autem fundatum tantum in congruitate vel dignitate operis et gratiæ participatæ, non nititur in ipsa persona, sed in sola gratia. Quod non est idem in merito fundato in gratiæ intrinsece

sanctificante ipsam personam, quia jam tunc meritum et nititur in æterna dignitate personæ operantis et inducit debitum ex justitia.

55. Denique, addere possumus explicationem aliam ad Concilium Tridentinum. Quod nimirum, et loquatur de propria justificatione formali, et excludat omne meritum ejus, tam de congruo, quam de condigno, per quælibet opera antecedentia justificationem ipsam, sive naturalia sint, sive supernaturalia, et fidei: dummodo tempore antecedant justificationem. Quia per actum fidei, spei, timoris, imperfecti doloris, eleemosynæ, vel similes, quantumvis fiant ex auxilio gratiæ, et sicut oportet, nunquam meretur homo de congruo justificationem ipsam, imo nec auxilium efficax ad ultimam dispositionem ad ipsam, sed meretur ad summum per unam dispositionem remotiorem, auxilium ad aliam propinquiorem, et per hanc ulterius auxilium ad aliam meliorem, et sic deinceps, donec recipiat auxilium ad ultimam dispositionem. Et ita verum est, per nullum actum antecedente tempore justificationem, sive sit fides, sive opera, mereri hominem etiam de congruo justificationem, sed aliquid minus illa. Et hoc satis est, ut ipsa justificatio omnino gratis detur respectu talium actuum. Quomodo autem detur gratis respectu ultimæ dispositionis, quæ non tempore, sed natura antecedit, hoc non explicavit Concilium, quia fortasse dispositionem illam ultimam sub ipsa justificatione comprehendit. Tamen de illa etiam debet esse certum, non mereri de condigno infusionem gratiæ sanctificantis, ut, in citato loco tertiæ partis attigi, et in quarto tomo, tractando de justificatione, et latius tradetur in materia de gratia, et de prædestinatione ultimatæ recurrendum est necessario ad doctrinam datam in paragrapho præcedenti, quod respectu illius infunditur habitus gratis, et excludendo debitum justitiæ, et omne meritum, quod conditioni, et dignitati talis personæ innitatur, quod solum repugnat perfectæ gratiæ, quæ omnino gratis infertur. Et hæc sint satis de vi, et proprietate illius vocis *gratis*, juxta usum Scripturæ, et Conciliorum in hac materia usurpatæ: cujus cognitio ad totam materiam de gratia, et de prædestinatione valde necessaria est.

CAPUT VII.

AN HOMO PER OPERA MORALIA SOLIUS LIBERI ARBITRII POSSIT ESSE CAUSA, SALTEM DISPOSITIVA, PRÆDESTINATIONIS SUÆ, QUOAD EFFECTUS EJUS.

1. Suppono, posse hominem per vires naturæ bona opera moralia efficere in variis actibus: nam licet sit sermo de homine lapsos viatore, tamen in illo tempore possunt esse varii status, seu gradus, in quibus aliquo modo habet locum quæstio proposita. Potest ergo intelligi, vel de homine nondum illuminato supernaturaliter, sed inter gentes, verbi gratia, nato et educato, et sola ratione naturali utente; vel de homine jam illuminato, et vocato exteriori, nondum tamen interiori tacto: vel de illo, qui jam motus est etiam interiori, nondum tamen justificato: vel de jam credente, nondum tamen justificato: vel de justificato, non tamen operante formaliter, ut justificatus est, neque ut supernaturaliter credit: habitibus enim utimur cum volumus: et ideo licet homo sit jam supernaturalibus donis affectus, potest per solam rationem naturalem, et voluntatem suam liberam, moraliter, et naturaliter operari. Imo interdum potest habere justitiam habitualement infusam, et per illam nihil posse operari, sed tantum per lumen rationis: ut si quis baptizatus in infantia, inter Gentiles traducatur, et ibi ratione uti incipiat absque ullo proponente supernaturalia objecta: ille enim licet habitum, et facultatem in actu primo habeat, tamen ex defectu alterius concause, vel conditionis necessariæ, operari supernaturaliter non potest.

2. *Variis sensus quæstionis distinguuntur.*— Hinc fit, ut quæstio proposita possit intelligi vel de omnibus effectibus prædestinationis, vel de aliquibus tantum. Item de omnibus dupliciter, scilicet, vel de omnibus collective sumptis, vel etiam distributive, et sigillatim, aut aliter, de omnibus ratione unius tantum, vel etiam ratione singulorum: seu de uno tantum immediate; de reliquis vero mediate, et solum ratione illius primi, vel de omnibus etiam immediate. Possumus enim intelligere effectus prædestinationis esse subordinatos inter se, ita ut in eis sit unus primus, alius secundus, alius tertius, et sic consequenter, et secundus supponat primum, et ex illo oriatur, et tertius similiter ex secundo, et sic consequenter. Quem ordinem significavit Paulus inter vocationem, justificationem et glorificationem, ad Rom. 8,

dicens: *Quos prædestinavit, et hos vocavit, quos autem vocavit, hos et justificavit, quos autem justificavit, hos et glorificavit, seu magnificavit.* Si ergo opera moralia hominis sint causa primi effectus istorum, etiamsi immediate non sint causa subsequentium effectuum, saltem mediate erunt causa illorum: quia quod est causa causæ, est causa causati a tali causa. Et quamvis hæc causalitas sit solum remota, et per accidens physice, ad causalitatem moralem, de qua agimus, sufficit. Et posito hoc modo causæ, dicitur quis esse causa totius collectionis talium effectuum, ratione primi tantum, non vero immediate ratione singulorum. Aliter vero potest intelligi hæc causalitas ex parte liberi arbitrii, ita ut sit immediata, vel saltem esse possit respectu omnium, et singulorum effectuum prædestinationis, saltem eorum, quæ in hac vita obtineri possunt: nam de glorificatione certum est supponere proxime aliquam supernaturalem dispositionem, ut est lumen gloriæ, ad quod nulla moralis dispositio per liberi arbitrii vires immediate præcedere potest. At de effectibus hujus vitæ posset quis dicere, per moralia opera non solum posse hominem se disponere viribus naturæ ad primam vocationem supernaturalem, sed etiam proxime, et immediate posse se disponere ad secundam vocationem et ad tertiam, et ad omnia, et singula prævenientia auxilia, imo et ad ipsorum habitum supernaturalium infusionem. Nam de his omnibus opiniones aliquæ fuerunt, ut mox videbimus: et præterea inquiri potest, esto non detur talis causa omnium effectuum prædestinationis, nec immediate, neque mediate, an saltem detur, vel possit dari talis causa alicujus veri, et proprii effectus prædestinationis.

3. *Varie dispositiones juxta varios prædestinationis effectus distinguuntur.*— Denique supponendum est, quæstionem esse de causa dispositiva, quæ suo modo positive conferat ad effectum, cujus dicitur esse causa: nam de causa negative tantum concurrente, seu removendo prohibens, infra dicemus. Ut autem clarius innotescat, qualis possit esse hæc causa, seu dispositio, oportebit distinguere prædestinationis effectus, nam pro illorum varietate diversum genus dispositionis postulare possunt. Quidam ergo ex dictis effectibus sunt interni, id est, intra animam ipsius prædestinati recepti, qui pertinent proprie ad species gratiæ, et ideo de illis est præcipua disputatio. Alii vero sunt effectus extrinseci, quos etiam attingere necesse est. Rursus ex prioribus ef-